DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MEDENDI METHODO VARIA PRO CLIMATVM DIVERSITATE

QVAM

FAVENTE SVMMO NVMINE

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ACADEMIÆ ET ORDINIS MEDICORVM SENIORE ET h. t. DECANO

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS MORE MAIORVM RITE CAPESSENDIS

Ad d. Julji Anni MDCCXXXIV.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

PAVLVS CVRTIVS

HAFNIA DANVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

TYPIS IOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, ACAD. TYPOR.

DEO
PATRONIS
ET
AMICIS
SACRVM ESTO!

Q. B. F. Q. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA DE MEDENDI METHODO VARIA PRO CLIMATVM DIVERSITATE.

PROOEMIVM.

DIfferre pro natura locorum genera medicinæ, vt aliud opus ſit Romæ, aliud in Aegypto, aliud in Gallia, iam antiqua eſt obſeruatio, & a CORN. CELSO relata, tamquam telum quod empiricæ ſectæ addicti in illos, qui rationalem artem profitebantur, olim emiſerunt. Accipimus illud aſſertum verisſimumque iudicamus, ſed empiricis neutiquam concedimus, quod in eo quicquam ſit, quo damnari ſtudium rationibus requirendis impenſum queat. Tantum enim abeſt vt hæc aſſertio, experientiæ ſolidæ conformis, ad empiriam vitioſam ducere posſit ac debeat: vt potius quam maxime excitare erectam mentem rationalis medici valeat, ad quærendas & inueſtigandas huius

diuersitatis rationes verosque gradus: quo iis inuentis regulam certam sibi comparet, qua actiones suas metiatur, discatque ab vno, quod ad omnia similia transferat, neque opus habeat per longam experimentorum seriem, decumbentiumque pericula demum inuenire quid in hoc vel illo casu agendum sit, quo progredi liceat, infra quem gradum subsistere oporteat, vltra quem prouehi nefas sit. Neque solum medicum ad praxin apud decumbentes instituendam præparat hæc meditatio, verum etiam iudicium maxime informat & dirigit in lectione omnis generis auctorum, qui de medicina aliquid litterarum monumentis consignauerunt. Nam quum legendi sint qui in Aegypto, immo apud Indos orientales, experti ea fuerant, quæ in libris docent; quumque Græci, Afri, Itali, Hispani, Galli, Heluetii, Germani, Belgæ, Britanni, Dani, Sueci, Hungari, Transyluani de medicina scripserint: quum medicamenta ex omni tam veteribus cognito orbe, quam ante pauca sæcula repertis terris, Europæ inuecta commendentur, afferanturque testimonia effectuum, quos suis quæque locis natalibus, & inter homines ibi degentes, ediderunt: quis non videt, quam multum tam in historia morborum, quam medicinarum ad tales morbos expertarum viribus agendique modis per-

pen-

pendendum ſit, ante quam pro certo ſtatuamus, idem nobis experiri integrum & conſultum fore in noſtrorum hominum corporibus morbo aliquo tentatis. Equidem ita exiſtimo, ſicque mentem induxi meam, non alimenta ſolum aut medicamenta, & vtriſque inditas a natura vires agendi, ſpectandas eſſe, ſed naturam omnesque conditiones illius indiuidui, quod hoc aut illo alimento vel medicamento vtitur. Quod ſi itaque diuerſis corporum viribus prædit vno eodemque vtantur, non poſſe eundem aut per omnia ſimilem effectum exſpectari & conſequi tam plane perſuaſum habeo, quam certum eſt, vnam eandemque clauem non omnibus ſeris recludendis quadrare & ſufficere, eam autem reſerare poſſe, cuius interior ſtructura talis eſt, vt ad remouendum vectem adire viresque eius ſuperare queat. Exiſtimaui autem dignum eſſe hoc thema, quod ad conſiderationem reuocetur, & in quo expendendo ingenii vires, quas modicas eſſe ſentio, periclitarer. Enimuero aggreſſus illius ſcrutinium, tam multa mox inueniebam, quæ me deterrebant a propoſito, vt omnino illud abieciſſem, niſi Illuſtris Dom. PRAESIDIS, patroni ac præceptoris mei ætatem venerandi, auctoritas & adhortatio animum adieciſſet, vt

a lectoris beneuoli æquitate veniam mihi promitterem, si ipsum certiorem reddidissem itineris in remotam vrbem suscipiendi necessitatem, celerius quam speraueram mihi impositam, effecisse, vt minus, quam voluissem, indulgere tam iucundo quam vtili scrutinio potuerim. Fretus itaque humanitate & beneuolentia æqui lectoris, amplissimo huic pelago me committo, Deum precatus, vt nauigationem secundam velit tribuere.

§. I.

CLimatis nomine a geographis Græcis designatur tractus coeli, aut spatium duobus parallelis inclusum, sub quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur. Scilicet ab æquatore ad vtrumque polum excurrentia spacia dimensi, circulis parallelis signauerunt in tabulis geographicis illos tractus, quibus ipso solstitii æstiui die longitudo eius triginta minutorum spacio distat a proximo climate. Tales itaque circulos, æquatori parallelos, antiqui doctrinæ causa inuenerunt, notarunt, deque eis multa disputauerunt: nec recentiores geographi in suis tabulis eosdem omittunt: etsi reuera eorum minor hodie, quam olim, vsus est, quum nemo satis accurate se loqui de situ alicuius loci existimet, nisi eleuationem poli sollicite

licite annotet. Plura de his cupientem merito dimittimus ad geographiæ, præſertim veteris, auctores, inter quos eminet Academiæ huius magnum quondam decus, b. CHRISTOPH. CELLARIVS, qui veteris orbis climata ex mente Strabonis ſingulari tabula exhibet conſpicienda. Vi vocis denotat *inclinationem*, ſeu *declinationem*, ſcilicet ab æquatore ad alterutrum polum.

§. II.

Enimuero medici, quando de climatibus loquuntur, non tantopere rationem habent longitudinis vel breuitatis dierum, quam illius, quæ pro climatibus etiam differt, diſcrepantiæ ratione caloris & frigoris, interque hæc ambo viciſſitudinis: porroque in omni ex terra & ſupra terram talem naſcente, ſiue vegetabili ſiue animali corpore, obuenientes proprietates attendunt, quibus plerumque conueniunt ſub eodem climate nata & educata, ab illis vero, quæ diuerſus terrarum tractus protulit & educauit, notabili diſcrimine diſtare cognoſcuntur. Huc referunt animi inclinationes & mores gentium ſub tali cœli tractu degentium, illorumque victum, habitationem, vitæ genus, exercitia, otium, oblectationes, diſpoſitiones ad morbos, & quæ ſunt alia, quæ, ſi recte attendatur, ad cauſas naturales iſti tractui proprias & indigenas, manifeſtam relationem habent, ipſisque arcto nexu implicantur. Atque ſane neceſſarium exiſtimo ſimul ſpectare quid terræ cælique natura ferat, & quid vitæ genus & victus ratio vel addat vel mutet, quidque educatio in gentibus efficiat, publicæque leges coerceant aut producant. Manifeſto documento eſſe poſſunt Græciæ hodierni incolæ, quorum, qui hodie priſcas Athenas vel Lacedæmonem aut Thebas obtinent, litterarum & ar-

tium

tium antiqua laude iam pridem carent: quod educationis vitio tribuas: ſed & minus frequentes podagra vexantur, quod antiquis & medii æui gentibus familiare erat morbi genus, poſtquam, cum reliqua abundantia rerum ad victum pertinentium ſubtracta, vini etiam cultura pluribus locis ſublata eſt, & ab eo, quicunque Muhammedis impietatem ſectantur, legibus omnino prohibentur.

§. III.

Medici igitur climatum diuerſitatem in præſcribenda tam diætæ ratione quam pharmacia reſpicientes, conſiderant primo quidem aeris temperiem, quæ omnia ibi naſcentia corpora non poteſt non pro ſua ratione diſponere: deinde eorum, quæ in quotidiano victu adhibentur, inque illis terris nata ſunt, conditiones & indolem; quum certum ſit, vel fructuum horæorum ac vinorum exemplo, quam diuerſa iſta diuerſis locis proueniant: tum quo modo ſe gerere in talibus aſſumendis plerique ſoleant, vtrum temperanter & moderate iis vtantur, an intemperanter, copioſe & ſine certo modo certaue lege fruantur. Denique videndum eſt, quo ſe pacto vni vel alteri exceſſiuæ qualitati ſuæ regionis perferendæ aut vincendæ comparent, & quænam hinc noua & ſingularis corporum conditio enaſcatur: tandem non omittendum eſt, ſi quid ex religionis aut aliarum legum præſcripto perpetuum & firmum perque conſuetudinem in alteram naturam mutatum populo alicui aut inhæret aut ita incumbit, vt diſcedere hinc nullo pacto liceat. Quæ ſingula ſi quis in climatis cuiusdam incolis probe explorata & perſpecta habuerit, poterit facile alius climatis, præſertim paulo remotioris, diuerſas

ſas rationes cognoſcere ac diiudicare quid conueniat, quid, quantumque diſcrepet, vbi addere medicamentis aut detrahere deceat, quæ methodus curandi magis vel minus quadret, aut prorſus fugienda & abiicienda ſit. Sed hæc ſingulatim deinceps conſiderare & exemplis illuſtrare aggrediar.

§. IV.

Differentia illa, quam poſitus ad æquatorem propinquior vel remotior efficit, clariſſime cognoſcitur, ſi intueamur clima aliquod calidius & cum boreali frigidiore conferamus, omniumque ibi naſcentium indolem ac proprietates inter ſe comparemus. Factum id eſt præclaro ſtudio ab Illuſtri D. PRAESIDE in diſſert. *de temperamento fundamento morum & morborum in gentibus*: quo magis nobis licebit breuitati ſtudere & rem in pauca contrahere. Igitur qui terras calidiores, Aegyptum puta, Arabiam, Africam & Aſiæ longe maximam partem, inde ab eleuatione graduum triginta & quinque cis & vltra æquatorem inhabitant, aere plerumque circumfunduntur æſtuoſo & tam parum a frigore vexantur, vt ſint inter illos homines integræ nationes, quæ ne nomen quidem norunt, quo glaciem exprimant, tantum abeſt vt ſibi imaginari poſſint, qui fiat vt in ſeptentrionalibus terris flumina frigore condenſentur, totaque maria glacie conſternantur, vt magna pondera ſuper illa tranſuehi, integrique exercitus transferri poſſint. Atque hæ terræ abundant ferociſſimis animalibus, leonibus, tigribus, ſerpentibus & draconibus venenatis plurimis ac nocentiſſimis. Vegetabilia ibi proueniunt plurima varii generis oleis ac reſinis acribus ſulphureis foeta, fructus odorem & ſaporem maxime afficientes, vt dulciſſimi dactyli, ficus, ananaſſæ, pinangæ, longeque plura alia, ſed & amariſſima aloe & nuces vomi-

cæ, ſimiliaque complura. Verbo dicam, quicquid ibi prouenit, in ſuo genere maximam virium intenſionem poſſidet, & plerumque, noſtrorum corporum intuitu, exceſſum aliquem ſupra blandam alimenti temperiem poſſidet, vt ad medicamentoſorum claſſem & cenſum referri debeant.

§. V.

Etiam hoc obſeruatum eſt in iſtis valde calidis regionibus, quod raræ ſint denſa atque ſimul ædificiis parandis idonea ligna præbentes ſiluæ, vſque adeo vt & pro ignis neceſſario pabulo deficiant: tantum abeſt, vt magnis ædificiis exſtruendis claſſibusque ædificandis ſuppetant aut ſufficiant. Quæ proceritatem denſitatemque accipiunt, ſatis plerumque tarde adoleſcunt, aut ſaltem longe tardius, quam noſtræ abietes, pini, vlmi, quercus, quibus regiones ſeptemtrionales copioſis & optimis abundant. Atque toti huic animalium ac vegetabilium indoli reſpondent incolarum corpora. Et quamquam difficile eſt de omnibus in tanto terrarum ſpacio aliquid æque perpetuum & firmum pronunciare: de pleriſque tamen certum eſt, quod corpora ſicciora calidioraque, minus decora & procera nacti ſint, ad militiæ labores minus apta, animosque feroces, iracundiæ præcipiti obnoxios, plerumque malitioſos, perfidos, &, niſi metu & inopia coerceantur, rerum nouarum cupidos. Morbis quoque obnoxii ſunt vehementiſſimis, vt choleræ, febribus acutiſſimis, peſtilentialibus, quæ vix vmquam ad Europam, niſi ex calidiſſimis illis regionibus translatæ, perueniunt, ſpaſmis truculentiſſimis & celeriter iugulantibus, apud nos, DEi beneficio, inauditis; deinde

ſiccita-

ſiccitatis magnæ effectibus, lepra peſſimi generis, lippitudine diſſicillime curabili, & ſimilibus.

§. VI.

Ferunt hæ gentes facillime calidiores medicinas, aromata acriora, quin ad opiata etiam ac narcotica & expanſiua longe magis idonea corpora habent, quam aliæ quæcunque nationes, vnde incredibilem varietatem & copiam habent talium ex papauere, cannabi, datura, hyoſcyamis, aliisque nobis vix ſuis nominibus bene cognitis, concinnata, quæ cum ambra & moſcho copioſe, & tantum non quotidie adhibent, ſatisque facile perferunt. Ad quam facilem patientiam forte etiam conſuetudo aliquid facit: ſed me non magnopere peccaturum confiſus ſum, ſi ipſorum corporum naturæ tam facilem tolerantiam tribuerem: præſertim quum vero ſimile ſit a parentibus ad natos aliquam diſpoſitionem ferendis illis idoneam transferri poſſe & ſolere; vt in pluribus oſtendi poſſet, ſi hic locus permitteret.

§. VII.

Si conſideramus effectum caloris corpus perpetuo ambientis, ille quidem habitum externum denſat & conſtringit, præcipue in illis, qui vel omnino nudi vel leuiſſime tantum tecti incedunt; vt ſolent in iſtis terris plurimi, ſaltem infantes ac pueri & puellæ, qui ſine veſtibus plerumque incedunt, aut circa mediam corporis regionem leui tantum linteolo cincti. Calidus autem aer & ſiccus nudo corpori aut ſemper aut plurimo tempore circumdatus, illud ſtringit, porosque anguſtat, vt non niſi tenuiſſimis halitibus emittendis pateant, ſudorem autem vix extrudant: quæ obſeruatio ab omnibus Europæis noſtris confirmatur, qui mirantur ſubinde baiulos

ſuos per calidiſſimas arenas incedentes, totoque corpore, quando requieſcere licet, ſuper eis decumbentes aut ſedentes, abſque eo vt guttulam ſudoris effundant, dum ille Europæus in ſua lectica penſili velata, & vmbraculo magno tecta, tantum non diffluit & colliquatur ſudoribus. Patet igitur hominum, addo aliorum animalium in iſtis regionibus, corpora denſiorem magisque ſtrictam habere cutem: quod forte etiam diſcas ex Aethiopum criſpo ac lanæ inſtar tenui ac tenero capillo, per anguſtiſſimos cutis poros ſic propullulante.

§. VIII.

Cutis denſior minusque patulis poris prædita minorem permittit fieri difflationem, quam cutis rarior magisque peruia. Ex eo quidem fructus is accidit, vt humiditas minus diffletur, viresque minus cito deficiant; quod multum ſudantibus vſu venit: ſed & magis aceruantur interius halituoſæ particulæ ſulphureæ ſalinæ, illæque crebriori celeriorique circuitu in corpore exaltantur, acrioresque fiunt. Hinc fit, vt amplior materia adſit biliosa, quæ humoribus continuo interuerſans, quando calor ambiens eos expandit, vaſorum, quibus continentur, latera diſtendit & ampliora reddit: quod quum a teneris annis fiat, temperamenta nanciſcuntur cholerica & melancholica, vaſis amplis, non valde multis, prædita, minusque in tenues ductulos & plexus diuiſa: vnde porro accidit, vt cor atque fibræ reliquæ ſolidarum partium firmiores denſioresque impulſu ſuo ſanguinem etiam expanſum & turgentem per calorem externum & aſſumta vaporoſa expanſiua, facillime propellant minusque moleſtiarum illis inducant, quam aliis corporibus, nec ita ab ætate tenera diſpoſitis, nec longa

ga consuetudine in eodem habitu confirmatis. Quod si vero per multarum procatarcticarum causarum vitia morbosi tales fiant, minime mirum est, obuenire impetuosissimas euacuationes cholericas, motuum diras peruersiones spasmodicas, aut externum habitum vel celerrime inflari vel fœdis vlcerationibus obsideri: quum halituosarum acriumque particularum congeries magna continuo adsit, quæ turgens & ad ventriculum intestinaue effusa euacuationem sibi ipsa sua acrimonia quærit: aut detenta & neruosis partibus incumbens ad anomalos motus eas exstimulat, irritat, aut ad cutim decumbens & propulsa, crassior forte & tenacior reddita, per tenuissimos meatus difficillime expellitur, adeoque arrodendo & erodendo vlcera inducit.

§. IX.

Non omnia licet accuratissime exsequi, aut consectaria prono alueo hinc fluentia adducere: puto tamen multarum curationum a Græcis & Arabibus potissimum adamatarum, aut ab Indis acceptarum, rationes hinc posse colligi. Illud seorsim intelligimus, cur in omni cholera potissimum adhibuerint tamarindorum infusum, aliaque acidula, & cur in genere omnes fere curationes per decocta, infusa, syrupos, iulepos aliaque id genus instituerint. Manifestum enim est, & fibras talium hominum solidas opus habuisse humectantibus, & fluida indiguisse diluentibus, quæ & spissitudinem emendarent & salia acria humorum infringerent. Eandem puto rationem esse, cur Indi, quantum ex tot virorum relationibus de suis itineribus constat, nullum frequentius norint & ament medicamenti genus, quam potiones, quibus suos pastillos, pulueres & quæcunque alia habent, dilu-

ta offerunt: noſtro autem modo paratæ cum ſpiritu vini eſſentiæ, tincturæque plane illorum corpora lædant; prorſus vt ipſi Europæi ad eos delati in plerisque curandi methodum illorum imitentur, eandemque feliciſſimam experiantur: quin plerique libentius ſe medico Indo quam Europæo curandos permittant. Quod vero apud modo dictas gentes, calidiſſimum clima incolentes, videmus, idem plane in comparate quidem minus calidis iſtis Europæ partibus, vt Italia & Hiſpania, magnaque parte Galliæ obſeruamus, ſcilicet quod nulla ipſis curatio magis conducat, quam veteri Galenicæ ſimillima, per decocta, ptiſanas, Iulepos, ſyrupos, ſerum lactis & fontes medicatos, itemque oleum amygdalarum, mannam, tamarindos: prorſus vt abſorbentia terrea minus, quam noſtrates ferant: mercurialia autem difficillime tolerent, & a purgantibus plerisque abhorreant, eſſentias vero & tincturas noſtras tam multas vel ignorent, vel adſpernentur, tamquam ipſis vere ſuperuacuas, ſi non etiam noxias.

§. X.

Iam vero vt contraria iuxta ſe poſita magis conſpicuam ſiſtant differentiam, paucis etiam intuebimur ſub climate ſeptemtrionali degere adſuetum hominem. Circumdatur magna anni parte aere intenſe frigido, a quo fluuii rapidi glacie conſtringuntur, & ſtagna, quin maria integra, congelantur. Hunc, etſi non nudus toto corpore, ſatis aliquando diu perfert, & per os ac nares ad pulmones ſuos demittit. Deinde vbi ad domum quisque ſuam peruenit, calefacta & ſæpe æſtuantia conclauia intrat, ibique ſubſiſtit, noctu lectis molli pluma ſuffarctis tectus decumbit, & ſæpe totus ſub iis ſudat,

dum

dum interim in frigido conclaui aërem frigidissimum facie perfert & intro admittit. Quando æstas redit, longissimi dies solis radios continuo præbent, & satis plerumque intensos calores faciunt, vt breues, quæ succedunt, noctes vix exstinguere calorem interdiu accensum valeant. Et quamquam calor non tantus est, qui corpora torreat & exsiccet; satis tamen notabiliter ea exhaurit, inducta sudandi necessitate: quippe septemtrionales homines ad sudorem magis quam austro propinqui, sunt dispositi.

§. XI.

Recte æstimando rem, illam diuersitatem debere videntur perpetuæ per totam hyemem, quæ anni longior pars est, vicissitudini frigoris & caloris. Frigus enim corpora densat & humores, a superficie intus ad centrum compellit & detinet: calor autem rediens ad superficiem eosdem inuitat & reuocat. Quoniam autem, quantum quisque valet, munire se vestibus aduersus frigora adsueuit, raro magnam eius vim persentiscit, nisi quando in frigido loco diutius quiete stare vel sedere necesse est, vt calor, quem motus corporis conciliat, supprimatur, sicque frigori, motu rectilineari vndiquaque impressionem facienti, cedere humores cogantur, & in partibus interioribus detineantur. Quam vero primum ad motum redire homini licet, ille, propulsis ad superficiem humoribus, calorem refert, porosque cutis vestimentis tectæ facile iterum recludit: prorsus vt homo septemtrionalem plagam habitans, sub labore & motu, quem hiberno tempore perfert, si non magis, æque tamen multum transspirando & exhalando consumat humorum, quam æstiuo tempore solet dissipare.

§. XII.

§. XII.

Hæc viciſſitudo toties modo conſtrictæ per frigus ſuperficiei, modo per calorem recluſæ, facit in noſtris corporibus ſingularem quandam diſpoſitionem, ipſa tam crebra alternatione inductam & habitualem nobis redditam. Scilicet quum toties intendatur transſpiratio ad ſudorem vsque, neceſſe eſt toties valde repleri vaſorum per pinguedinem ad cutis texturam excurrentium extremas & minimas ramificationes: quando vero eædem a frigore conſtringuntur, progreſſum humorum ad extrema vaſorum plus minusue impediri, pro eo ſcilicet ac frigus magis vel minus profunde conſtrinxit. Primus vtique gradus & frequentiſſimus eſt ad ſimplicem cuticulæ conſtrictionem & exhalationis ſuppresſionem. Quo facto in proximo ſubſiſtentes, iamque ad exhalandum parati vapores detinentur: quos, quum ſint impenetrabiles, in aliquo ſpacio vltimi tubuli excretorii ſubſiſtere neceſſe eſt, & ab eo ſpacio, vbi ſubſiſtunt, excludere progreſſurum ſiue ſanguinem, ſiue ſerum. Id quum in tubulis indefinite multis ſimul accidat, atque a calente ſanguine continuo plures vapores, ipſum ſanguinem, quo leuiores ſunt, præcurrentes, accedere neceſſe ſit: fieri tandem non poteſt, quin vapores iſti irrumpant in arteriolas lymphaticas, quæ per membranaceum genus potiſſimum excurrunt, easque ampliores reddant. Ex quo intelligi poteſt, cur ſub frigidiori cælo habitantes plerique corporis habitu laxiore præditi ſint, longeque plures incolæ, in quibus cetera conſpirant, cum vaſto corpore etiam aruinæ & pinguedinis multum colligant, quam in calidioribus regionibus. Indidemque colligere posſumus, cur in illis, qui impuris ſuccis turgent, ſcorbuticæ

dictæ impuritates partes lympha multa irrigatas potissimum occupent, ibique se variis molestiis & plerumque vagis doloribus prodant, omninoque pertinaciter inhæreant, quod septemtrionalibus æque familiare est, ac australioribus accidere solent spasmodici conuulsivi iidemque acutissimi affectus, & febres malignæ acutissimæ.

§. XIII.

Quemadmodum vero laxiora corpora & humidiora, minusque rigidas fibras nacti sunt, humoresque, dum frigori non sunt expositi, plerumque copiose exhalant; adeoque salinas valde acres & actiuas impuritates raro colligunt; sic humectantibus, & diluentibus non tantopere indigent, neque illa tam bene ferunt, ac australiores, sed melius tractantur diapnoicis & diaphoreticis fixis, absorbentibus. Purgantia quoque satis acria longe facilius patiuntur, & ab iis minus commouentur, quam magis calido & sicco cælo attemperati. Testem huius rei habeo illustrem quondam archiatrum Wurtembergicum D. ROSINVM LENTILIVM, qui *miscell. medico-pr tom. I. p. 214.* exponit de Curlandorum ad medicinas fortiores habitudine, testaturque a se datas pilulas huiusmodi; Rec. g. sagapeni aceto soluti & inspissati dr. dimidiam, resinæ ialapp. scrup. I. magisterii g. guttæ gr. X. ol bacc. iuniperi gtt. II. M. f. pilulæ pro vna dosi. Præmiserat pulueres digestiuos, & nihilo minus tamen adeo parum efficiebat hoc cuneo, vt enemate opus esset ad operationem promouendam, quo facto vltra quaternas deiectiones non consequebantur. Plura exempla etiam de medicamentorum diaphoreticorum, diureticorumque magna & potenti dosi, si ex Germaniæ superioris vsu rem

ces, mediocri tamen apud Curlandos effectu, idem vir doctissimus proponit: quæ loco indicato possunt euolui.

§. XIV.

Progredimur ad alterum, quod spectari a medicis diximus, quando climata diuersa medendi methodum differentem exposcere docent: scilicet ad considerandum ea, quibus apud se natis vitam sustentent diuersarum regionum incolæ. Terræ autem prouentus variam sortiri differentiam, quoad vires maiores, vel minores, docere possunt varia vegetabilia, quæ in regionibus diuersis non eodem modo perficiuntur. Quid notius est immensa illa vinorum diuersitate, quæ ab eadem vite proueniunt: aut quis ignorat aliqua non sua in patria fructus omnino nullos proferre, aut succos certos & lacrymas non fundere, vt patet in larice, itemque fraxino & orno, a quibus apud nos resinam terebinthinæ succedaneam aut mannam non colligimus, etsi arbores ipsæ succrescunt & perdurant. Ex quo iudicare etiam de aliis licet, quamquam in singulis non adeo manifeste conspicitur. Nolumus autem minima consectari, sed ea quæ maximam diuersitatem sistunt, potissimum expendemus.

§. XV.

Sic populi Germaniæ inferioris, & qui vlterius circa mare Balthicum degunt, plurimum victitant carnibus salitis & fumo induratis, piscibus quoque salitis vel exsiccatis, cum brassica tam rubra, quam capitata, eaque recenti & muria condita; addunt radices raparum, dauci, pastinacæ; sunt etiam in honore pisa & fabæ, subiungunt caseum & butyrum, pastasque farinaceas & opus pistorium ex farina, lacte, ouis. Potu tantum non

omnes

omnes vtuntur cereuiſia, vel ex hordeo cum multo lupulo cocta, vel ex tritico, parum lupulata, vtraque tamen nutriendo valde idonea. Subiungunt his multum ſpiritus deſtillando ex frumentis elicitos: quanquam in eo adhibendo aliqui ſatis moderate ſe gerunt; alii vero longe copioſius eum ingurgitant. Sed Galli, Italique in multis diuerſum ſequuntur victum; quippe fumo induratis & ſalitis vel prorſus non vtuntur vel rariſſime, carnibus piſcibusque magis delectantur recentibus, & iuniorum animalium; iuſculis autem delectantur conſummatis, oleribusque tenerioribus: ſitim aqua & vino reſtinguunt: butyro in menſa vix vtuntur, ſed oleo. Aeſtu vrgente potus quærunt refrigerantes, ex vino aqua diſtemperato, addito citri aut limoniorum ſucco, decocto hordei, emulſionibus.

§. XVI.

Apparet facile quantum diuerſitatis inſit expoſitis victuum generibus. Quanquam enim Germani, Sueci, Dani, ceterique eodem modo victitantes, quia talibus adſueuerunt, & ventriculos calidiores, menſtruaque talibus vincendis apta poſſident, non facile ab illis læduntur, &, modo labor accedat, ſatis ſalubriter cum tali diæta degunt; ſuccos tamen inde prouenire craſſiores, grauiores, minusque mobiles, neceſſe eſt: identidemque remanere aliquid ſalſi aut acris veroſimile fit, quoniam ſcorbutica humorum dyſcraſia hos homines, præter ceteros, facile occupat, inque iis confirmatur, præſertim vbi a conſuetis laboribus ceſſare, ingratoque otio marcere contingit, quod accidit ſæpe præſidiariis caſtellorum militibus, aut claſſiariis per maria vagantibus, inſuperque aere humido frigido circumfuſis. Quibus, in-

quam, tales causæ non adſunt, hi plerumque ſatis ſaluberiter degunt, minimeque febribus acutis malignis corripiuntur: vtique comparate loquendo. Nam peſtilenſes & malignæ exanthematicæ febres calidioribus terris frequentiſſimæ, rarius iſtis corporibus inoleſcunt, quin ſi contagione eo delatæ fuerint, longe mitiorem genium oſtendunt, modo non exacerbentur regimine aut medicinis incongruis.

§. XVII.

Sed ob ſanguinem grauem, ſolidisque & gelatinoſis partibus abundantem, inclinant ad morbos ex ſtaſi humorum ſubortos, inflammatorios, vt pleuritidem & peripneumoniam, aliosque ſimiles, quibus plerumque venæſectione tempeſtiua opus eſt, non tam ob illam rationem, quæ in regionibus calidioribus allegatur, vt ſanguinis orgaſmus minuatur, & contemperetur; quam potius vt grauiori ſpiſſiorique motus promtior ac velocior paretur, ſi abundantia imminuta contractioni arteriarum maius ſpacium præbeatur. Plerique etiam morbi chronici tales ſunt, qui ex ſpiſſitudine difficilius mobilis ſanguini ſenſim ſubnaſcuntur, & a quotidiano victu e longinquo traxerunt originem, vt rheumatiſmi, arthritides, hydropes, phthiſis, ſcorbutus. Singulare eſt, quod plures annotauerunt, chronicos fere omnes morbos ibi, ſi mature adhibeas, mercurialibus facile ſubleuari: quod ſine dubio hinc eſt, quia ſanguis ſpiſſus organis ſecretoriis & præcipue lymphæ viis, noxas transmittit, vnde conſtipantur: quibus ſi virtute mercurialium reſoluente & aperitiua occurſum fuit, cetera facillime ſuperari poſſunt.

§. XVIII.

Septemtrionalium populorum plerisque ſpirituo-

ſum

ſum potum ex frumentis deſtillando paratum in quotidiano vſu, aliquibus etiam exceſſiuo abuſu eſſe notiſſimum eſt. Sequitur hinc, vt medicinæ hoc menſtruo paratæ his populis, vtpote familiares ipſorum naturæ, maxime quadrent. Atque hoc ipſa res docet & conſideratio praxeos medicæ per Europam. Nullibi enim frequentius, quam in Germania illæ eſſentiæ & tincturæ repeiuntur, quo magis hinc ad ſeptemtriones excurris, eo magis ſunt frequentes, faciliusque tolerantur, ſic vt dari integræ drachmæ poſſint & debeant, vbi in Germania ſuperiori aut media guttæ forte viginti aut triginta ſatis faciunt. Etiam cereuiſiæ medicatæ, quibus præ aliis nationibus Angli frequentius vtuntur, operæ ibidem faciunt pretium, & plerisque melius quam infuſa & decocta aquoſa, aut ſerum lactis, conueniunt. Enimuero hæc omnia de iis potiſſimum valent, qui in illis terris victu, quo populus vtitur contenti ſunt: nam qui exquiſitius victitant, vtunturque illis, quæ ad diætam aliarum gentium propiora ſunt, vinisque etiam ex variis locis ſubiectis quotidie vtuntur, eos par eſt humores aſſumtis magis ſimiles nanciſci.

§. XIX.

Pergimus ad alia, quæ efficiunt, vt medicus in faciendis operibus artis diſtinguere climata & nationes debeat, Sunt ſcilicet populi qui moderate & ſatis temperanter certis vel alimentis vel alio nomine appellandis vitæ ſanitatisque conſeruandæ ſubſidiis vtuntur: ſunt vero, qui iisdem intemperanter immodiceque ſem & addixerunt. De quibus ita diſcrete ferendum eſt iudicium, ne quod in vna obſeruatum eſt inde incommodum, rei tribuamus, ſed abuſui: rurſusque quod ab abuſu venit,

ne climati imputemus, aut aliis cauſis non cauſis adſcribamus. Sic in Germania multi intemperanter vtuntur potibus calidis theæ & Coffe, eamque mentibus imbiberunt perſuaſionem, tunc demum præclare ab iis corpora iuuari, ſi quam optime hinc ſudauerimus. Perſuaſio hæc facit, vt non ſolum copioſe bibant, ſed calido conclaui incluſi, ſæpe etiam ueſtimentis pellicea fultura præditis induti aut ſtragulis tecti. Quum tales videmus ad purpuraceas excretiones diſponi, male argumentaremur, vel potum in ſe hoc efficere, vel clima, aut vrbem, vbi multi peccata ſua diætetica ſic luunt, cauſam eſſe illius morbi, qui multis infeſtus euadit. Nam neque de Chinenſibus, quibus theam debemus, neque Arabibus, qui fructum, ex quo potus Coffe conficitur, transmittunt, purpura familiaris eſt, ſed Europæis & inter hos potiſſimum Germanis quibusdam, qui ad reliquam ſuam in ſudores procliuitatem immodicum & vitioſum vſum adiiciunt. Longe nobis ſapientiores ſunt in hac parte aliæ gentes, quæ rariſſime vno cyatho plures exſiccant, & ab illo more ſudorem inuitandi longiſſime diſtant.

§. XX.

Longius patet hic campus, quam vt emetiri illum liceat, aut libeat, quia gentium vitia notare odioſum eſt, plurimique monitoribus ſeſe aſperos præbent. Medico ſuggesſiſſe ſufficit, ne in curandis talium hominum morbis multum exſpectet ab illis aduerſæ valetudinis præſidiis; quæ in ſecunda fuerunt conſumta: ſed nec pertinaciter illa deneget, quæ per longam conſuetudinem altera natura facta ſunt. Quis homini vinoſo, ſi κακοςόμαχος factus fuerit, medico vini vſu multum ſuc-

currere

currere poterit; nisi hunc intelligas medicum vsum, vt ab intemperantia ad modicum vsum voces, quod in paucissimis licebit? Aut quis homini puluerum errhinorum creberrimo vsui a multis annis adsueto, si catarrhalibus decubitibus in tunica narium laboret, magnam vtilitatem ab errhinis porro spondebit? sed quis abstinere ab iisdem omnino suadebit, nisi oleum & operam perdere sciens velit, postquam maior pars Europaeorum viuere sine hac narium titillatione nescit. Quicquid igitur, vt paucis multa complectar, de vini, spiritus vini & aquarum vitae, de theae & coffee, de aliorum similium laudibus, vel vitiosis qualitatibus, scriptum est a medicis diuersarum gentium, id omne puto semper intelligendum esse cum ea conditione, vt diiudicetur, quantum raro vel quotidiano vsui, quidque abusui in his adscribendum sit.

§. XXI.

Respiciendum etiam esse in diuersorum terrae tractuum incolis, ad varios modos, quibus se muniant aduersus excessiuas qualitates quasdam, patriae suae molestiam aut valetudini periculum afferentes, supra posuimus. Id quo pacto intelligamus, paucis indicandum est. Aduersus frigora sese muniunt borealium regionum incolae hypocaustis suis fornacibus instructis, quibus saepe tantum calefaciunt conclauia vt pene aestuent. A magno frigore ad talia subito irruentes, praesertim iam senes, satis magnam hinc alterationem percipere opus est, vt mirum non sit, si apud scriptores legimus, multos quotannis apoplexia abreptos mori: magis autem mirandum sit, non quotidie casus tales occurrere. Tenuioris plebis casas, easque, quas sibi erigere milites

ad

ad fines præſidio muniendos collocati, debent, ſine fornacibus, ſolo tantum foco calefieri debere, & luculento igne, legimus, cumque fumo exeundi ſufficientia ſpiracula non dentur, ſaltim non ſatis apta: fumus inſuper & hominum cum animalibus eodem loco incluſorum aceruata effluuia, aerem talem reddunt humidum & calidum, fibras relaxantem, quo non parum faciunt veſtimentorum a pluuia madefactorum, circa focum ſuſpenſorum, exhalationes multæ: vnde talis caſa balneo vaporoſo, ſed non optimis vaporibus referto, ſimillima redditur, cui incluſi fibras relaxatas & flaccidas nanciſcuntur. Atque hæc ſuperficiei corporis diſpoſitio, vna cum victu craſſiore non optimo, coniuncta, plebeios homines, maxime milites, ſcorbuto ſuſcipiendo reddit idoneos: quod bene animaduertit Fautor meus plurimum honorandus D. D. NITZSCHIVS in ſuis de ſcorbuto Wiburgenſi obſeruationibus *Commerc. litterar. Norimberg. Hebdom. XXI. huius anni p. 162.* inſertis. Seorſim autem hinc intelligitur, qui fiat vt inflationes oedematoſæ, anaſarcodes, aſciticæ talibus locis frequentes ſint: quum per cutim tantopere relaxatam, vappidi & acres vapores non erumpant, ſed in celluloſa membranarum interſtitia irrumpant ibique aceruentur. Celeberrimus quondam archiater Regis Poloniæ in ſua *Warſouia phyſice illuſtrata* idem fere de Polonis mediterraneum tractum habitantibus obſeruat, hincque inter alia valetudinis incommoda crebros catarrhos ſuffocatiuos deriuat.

§. XXII.

Qui calidiſſima climata inhabitant, æſtum aeris calidiſſimorum dierum vincunt fere eo, quod locis maxime vmbroſis & incluſis latitant, aut lintribus aqua re-

pletis

pletis abditi degunt & dormiunt: quo quidem nimiam ſuæ cutis ſiccitatem emendant & relaxant. Qui vrbibus felicioribus vtuntur, balnea habent publica, vt Aegyptii Cairum inhabitantes, quibus die iam inclinato iucunde & ſalubriter vtuntur: in quo nihil eſt, quod non ſalutari conſilio fieri intelligamus: niſi hoc vnum hinc conſequeretur, vt ingruente morbo populari contagioſo, idem facillime ad plures propagetur, quando a morbo iam languentes, laſſitudinem id exiſtimantes, ad balneum cum aliis progreſſi, ſui mali initia cum aliis communicant. Idemque modus eſt longe lateque propagandi malum venereum, mulierumque fluorem album, etiam non malignum. Atque ni fallor, hæc cauſa eſt, cur balneorum vſus in Germania olim etiam frequentiſſimus, multis locis exſpirauit, indiesque magis exſpirat: vtique quod ad publica balnea attinet. Poteſt eius rei exemplum conſpici in morbo, quo circa annum 1577. Brunna Morauiæ vrbs celebris implebatur, magno incolarum incommodo & terrore: quem tunc variis cauſis, partim cæli influxionibus, ſatis certe e longinquo petitis, aliqui imputabant, quum tandem clariſſime intelligeretur ex vnica balneatoris officina, quæ morbo gallico infectum ſuſceperat, totam hanc calamitatem profluxiſſe in populum. Quis vero dubitet pluribus locis ſimilia fieri, ſatisque iniuſte endemium aliquando factum aliquid tribui climati, quod cauſam in vitæ genere & conuerſatione fundatam habet.

§. XXIII.

Ad perfectius inſpiciendas rationes omnes, quibus diuerſorum climatum incolæ ab incolis aliorum differunt, itemque vnius eiusdemque regionis homines,

nes, religionibus & moribus distincti, a se inuicem diuersi euadunt, pertinent non pauca a legibns præscripta, vel ab vsu tyranno inducta & constanter permanentia, ad quæ medicus respicere debet, non solum in causis morborum indagandis, verum etiam in præscribenda & ordinanda therapia, siue ex diætæ legibus, siue ex apparatu pharmaceutico. Clarius dicam quo hæc tendant. In vniuersa prope Europa & Asiæ bona parte Christianis permixti habitant Judæi: per omnem Asiam Christiani inter Muhammedanos aut gentili aliqua superstitione imbutos habitant. Inter ipsos Christianos dantur diuersi cœtus, quorum aliqui nullis se adstringunt statis & lege aliqua canonica iniunctis ieiuniis: alii ea obseruant aliquando laxiora, vt tantum abstineant certis carnibus, piscibus tamen & ouis, ac lacticiniis vti permissum sit; alio tempore, aliisque locis & religionibus, omni cibo, ab animata creatura profecto, interdictum sit, & tantum vegetabili liceat perfrui. Præter hæc dantur inter quasdam gentes a sola consuetudine pendentes, & ob politicas rationes toleratæ, hilaritates publicæ, vt bacchanalia, quibus in omne genus voluptatum, sæpe etiam libidinum, complures laxatis quasi habenis procurrunt, indeque in negotium vitæ ac sanitatis redundantia multa & varia reportant. Quæ singula non sine attentione obseruanda esse mihi videntur medico, qui ex vna regione in aliam medicinæ exercendæ caussa proficiscitur.

§. XXIV.

Sic tempore quadragesimali prope instanti, quo abstinendum sibi a carnibus norunt, qui ieiunium ex lege obseruare tenentur, quam plurimi commessationibus indulgent, vt quasi in antecessum se repleant, quo perdu-

perdurare melius possint. Quando ex intemperantia ista gulæ in febres vernales incidunt, male mihi videtur accusari aeris intemperies: quam si quis pro causa accipiat, & cruditates a voracitate negligat, a scopo rectæ curationis aberrare necessario debet. Sic eodem peccatur modo non dicam in temperantiæ Christianæ leges, sed in conseruandæ valetudinis regulas, quando iam superatis ieiunii diebus, per paschales ferias, ad commessationem reditur, nec solum carnes copiose assumuntur, verum etiam varia placentarum genera large deuoranda familiæ tunc otiosæ præbentur. Nihil itaque mirum videri debet, si ab illo tempore febres intermittentes maiori numero obueniunt medicis: puto tamen, si res ad liquidum deducenda sit, minimam partem culpæ vere in temporis aut regionis vitio hærere, maximam diætæ vitio, consuetudinis diuturnæ culpa quotannis repetito & repetendo, tribuendam esse.

§. XXV.

Seuerioris ac strictioris ieiunii necessitas magis affligit pauperes, & in regione frigidiori viuentes, quam feliciores & opum aliqua copia affluentes, & clima temperatius incolentes, in quo fructuum, qui adseruari possunt, maior est abundantia, & olerum maturior ex terra prouentus, citius appropinquante vere. Etiam in hanc rem aduoco asserti mei testem, quem supra laudaui, D. D. NITZSCHIVM, qui, indicato superius loco, tenuissimum Russorum ieiunii temporibus victum inter caussas scorbuti militaris rectissime refert, quippe dum a carnibus, ouis, lacte, butyro arcentur, solo pane cum alliis, cepis, brassica muriatica, & cucumeribus victitare debent. Bene concinit cum huius viri relatione aliud testimonium de eiusdem gentis ieiuniis

quod in eodem *Commerc. litter. A. 1733. hebd. 35. pag. 274.* legitur: eundemque rigorem apud omnes Græcæ ecclesiæ ritum ſequentes, vt & Armenios, obſeruari, multorum, qui itinerum deſcriptiones dederunt, teſtimoniis perſpicuis cognoſcitur.

§. XXVI.

Non parum valet eiusmodi conſideratio in morborum veris cauſis indagandis. Enimuero ad indicationes therapeuticas non minus momentum afferre debet. Nam qui prægreſſa tali diæta morbo corripiuntur, malis certe rebus ſuis tractabuntur purgantibus aut ſanguinis miſſionibus: quippe virium ratio omnino habenda conſiliis iſtiusmodi intercedere debet. Poſſent plura ſimilia adiici, ſed nunc quidem temporis anguſti limites neceſſitatem abrumpendi tandem fili imponunt. Beneuolum lectorem iterum rogo, velit breuius ſtrictiusque dictis veniam impertiri, noſtrisque conatibus fauere.

F I N I S.

CLARISSIMO DOMIMO

CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

T*Antum abeſt, vt tralatitium ſit, differre pro natura locorum genera medicinæ, vt potius magnam prudentiæ medicæ partem hæc obſeruatio vere practica abſoluat. Atque, ſi rem*

si rem recte perpendimus, præcipua ratio, cur medicum oporteat rerum naturalium cognoscendis viribus, nostrorumque corporum ad illas relationibus, studere, illuc etiam respicit, vt idoneum se reddat, medicinæ præceptis, quando locus & tempus postulat, indiuidudualibus cuiuscunque ægroti conditionibus rite accommodandis. Non enim omnibus conuenit, quod vni aut pluribus conuenisse vidimus: sed tunc ad salutem facit, quando iisdem circumstantiis idem tentatur. Quemadmodum vero ICti frequenter incuculant, minimam circumstantiam rem variare: sic in medicina valde multa sunt, quæ efficiunt vt casus diuersus sit, quem sæpe obiter intuiti eundem æstimant. Solent febres acutæ malignæ accidere hominibus pleno & lauto victu vsis, eademque morbi species illos inuadere potest, qui prauo & exiguo victu fuerunt vsi, & metu, curis, laboribusque attriti: quod præcipue bellis grassantibus vsu venire solet. Quis vero non videt alia facienda esse in hominibus succorum plenis & viribus satis instructis: alia requiri in debilitatis & diu ante emaciatis. Certissime strages edet, quisquis vna eademque methodo vtrobique vti vellet. Rectissime CELSVS dixit, aliud opus esse Romæ, aliud in Gallia: addo, aliud in Germania, aliud apud Russos, aut quascunque alias gentes. Hoc autem inuenire nemo poterit, nisi elementorum, ex quibus corpora nata sunt contemperationem, habitumque & relationem ad res

externas, quæ in nos agunt, rite perſpexerit, corporumque differentias, quoad maiorem fibrarum laxitatem aut ſtricturam, viarumque anguſtiam aut amplitudinem, ſanguinis grauitatem aut leuitatem, fluiditatem aut ſpiſſitudinem, neruoſi generis maiorem minoremque ſenſibilitatem accurate ponderet. Hæc vero ſecundum indiuidua quidem diſcrepare poſſunt, ſi autem eiusdem nationis homines conſideramus, in plerisque inuenimus, quod exiguo inter ſe diſcrimine diſtent, ſed ab alius coeli alumnis notabili interuallo recedant. Id vero olim oſtendi in diſſertatione de temperamentis fundamento morum & morborum in gentibus: idemque in aliis ſcriptis meis ac quotidianis prælectionibus, quibus TV quoque interfuiſti, ſedulo inculcaui. Laudo autem induſtriam meo ſuaſu impenſam meditationi iſti, quantum diuerſitas climatum faciat ad diuerſam ac variam medendi methodum, quam ratio dictitat, experientia ſucceſſibus optatis comprobat. Et quamquam non auſus fuiſti de ipſa methodo multa ſpecialiter proponere: a quo TE modeſtia detinuit, quum propriis auſpiciis medicinam nondum feceris: ſcio tamen TE potuiſſe, ſi voluiſſes, propriam experientiam oſtendere, quippe qui in Ruſſici Regni metropoli Moſcouia per aliquot annos Excell. D. D. BIDLOO operam dediſti, atque ab eo non ſolum in arte ſecandi plurimum profeciſti, verum etiam ad praxin in iſta gente proficuam plurima adeptus es.

Quum-

Quumque antea pharmaceuticæ rei plena cognitione imbutus eſſes, ſicque præparatus ad nos accederes, vt medicinæ partium omnium explicationem perciperes: facile fuit illos profectus conſequi, quos ordini noſtro comprobauiſti. Gratulor TIBI de re bene geſta, atque vt porro bene, quin optime geras, proſperrimisque ſucceſſibus fruaris, toto animo apprecor. Vale a. d. 17. Iulii M. DCC. XXXIV.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO DOMINO

CANDIDATO

S. P. D.

IOH. HENRICVS SCHVLTZE.

D. & Prof. P.

AMaui TE, ex quo honeſtam tuam indolem, & liberale ingenium, atque in medicina addiſcenda induſtriam, coepi cognoſcere: magis atque impenſius amaui, cum audirem parentibus TE natum eſſe, qui vere magnum theologum & philologum Daniæ, NOLDIVM, proxima cognatione attigerunt, eum, qui multi laboris, ſed immenſi fructus opus condidit, concordantias particularum biblicarum, quibus philologiæ ſacræ cultores maximo ſuo bono vtuntur, quodque, vt par eſt, quia vnicum eſt in hoc genere

re

re, plurimi æſtimant. Debemus hanc gratiam magnis viris & de publico præclare meritis, vt iis bene cupiamus, quibus ipſi, ſi viuerent, præter ceteros ſtuderent: ſed tanto libentius tribuimus, ſi honeſtam & non niſi præclara & vera laude digna cupientem indolem in iis deprehendimus, qua ſe tantis maioribus teſtentur dignos. Tacere etiam non licet magnum philologum & polyhiſtorem academiæ Iuliæ HERMANNVM von der HARDT, cuius familiam affinitate TIBI iunctam habes. Non id nunc ago, vt TE laudem, aut virtuti tuæ teſtimonium ſcribam: ſcio enim nullum eſſe teſtimonium incorruptius eo, quod in ſenſus incurrit, Teque omnium, ad quos venturus es, gratiam per TE eſſe conſequuturum: Gratulandi potius optatum vitæ academicæ exitum, honoresque in arte ſummos, quos adipiſceris, cauſa hæc exaraui: tum vero vt aliquod exſtaret mei in Te amoris documentum. DEVS TE incolumem ſeruet omnique felicitatis genere florentem. Vale. a. d. XVII. Iulii

cIↃ IↃcc xxxIV.